

8 augustus 1981

30, Saxenrodeweg
2116 VA Bentveld
Holland

De Heer F. Henrichs
Lamerislaan 74
3571 LD UTRECHT

Waarde Frans,

Hierbij het toegezegde artikel met foto's. Ik hoop dat het zo aan je specificaties voldoet. Ik was wat slecht gesorteerd in zwart-wit foto's. Als het er meer moeten zijn moet er maar een fotograaf langs komen, zoals je al had gesuggereerd. Dat moet dan wel in de week na de komende want dan ben ik thuis weinig bereikbaar.

Met hartelijke groeten,

+ a. a.

Steven

S. J. H. van Hengel

Bijlagen

De geschiedenis van het golf-spel.

S.J.H. van Hengel

Er is, voornamelijk in engelse en amerikaanse boeken over golf veel geschreven over de geschiedenis van golf dat in het licht van het onderzoek na de tweede wereldoorlog de toets van de critiek niet meer goed kan doorstaan. Gaandeweg bleek dat de Lage Landen de vroegste gegevens bezaten, dat het spel tot 1850 in Schotland nooit populair is geweest en dat het een haar had gescheeld of er zou vandaag helemaal geen golf meer hebben bestaan.

Merkwaardig is verder dat de geschiedenis van golf grotendeels alleen maar kan worden gevolgd omdat het net zo onpopulair was bij de autoriteiten als het populair was bij de spelers. Daar bestonden goede gronden voor. Het spelmateriaal, stokken met aangegoten loden koppen en leren ballen gevuld met koeienhaar, boden minder kans op het slaan van een rechte bal dan het geperfectioneerde materiaal van vandaag. De ballen hadden een neiging tot 'zeilen' ook al had men ze dan recht geslagen. Bovendien waren er nog weinig aangewezen golfbanen. Bij gebreke daarvan begon men dan maar vast voor zijn eigen deur en stelde samen met zijn tegenpartij vast waar men naar toe zou spelen. Slechts Haarlem bezat in 1390 al een openbare golfbaan. (Waar? Wat dacht u dat de 'Baan' vroeger geweest is?) De gevolgen bleven niet uit. Wij lezen in verbodsbepalingen van de stadsbesturen daarover: straten raakten onvrij en geblokkeerd, ruiten en kerkransen werden kapot gegooid, 'goede luiden' die op straten liepen, werden 'op het hoofd, het lijf en de benen geslagen'. Enfin, samengevat leverde het spel 'oversulcke periculen' op. Daar moest iets aan worden gedaan. Er werden boetes in uitzicht gesteld, die nooit veel geholpen hebben. Er waren ook andere maatregelen: In Amsterdam bepaalden 'Mijne Heren van den Gerechte' al in 1480, dat wie er nu nog verder colf speelde in de Nes dat deden 'op verbeurte van hare klederen die ze an hebben'. Met andere woorden: als men ze betrapt kleedt men ze, ter plaatse, naakt uit - en niemand maakte zich blijkbaar zorgen over het thans aldaar verboden 'streaking'. Soms komt er ook vandaag nog wel eens een stukje golf-historie boven water. In datzelfde Amsterdam werd een tiental jaren geleden een buis in de grond gegraven waar thans de Metro door loopt. Die buis liep dwars door een 16e eeuwse vuilstortplaats (men gooide vroeger van gemeente-wege

het vuil in de gracht!). Er kwamen daar uit een stel fraaie koppen van colfstokken van omstreeks 1600 tevoorschijn, die van de stokken waren afgebroken en daarom op de vuilnisbelt van toen terecht waren gekomen.

Wanneer men nu alles wat er nog is bijeen neemt krijgt men het volgende beeld: er is in Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland en Vlaanderen (in het algemeen: de kust-provincies) van omstreeks 1300 tot omstreeks 1700 en spel gespeeld: het colf-spel. Dit spel heeft alle elementen in zich van ons golf-spel van vandaag zij het in een primitievere vorm. Er waren singles, foursomes en four-balls. Men kende match-play en een vlaggewedstrijd-ondere andere andere namen. Er waren holes met vlaggen er in, maar ook: bomen, paaltjes, deuren en zelfs vastgevroren roeiboortjes in het ijs, die als holes dienden. Er werden fore-caddies (ballemerkers) gebruikt om te zien waar de ballen in het ongemaakte terrein neer kwamen. Er is tussen 1480 en 1700 een enorme wisselwerking geweest tussen Schotland en de Lage Landen. Waarschijnlijk is het spel op die manier ook in Schotland terecht gekomen, waar men het een eeuw later dan hier voor het eerst aantreft. Van Bergen op Zoom uit zijn er al in 1486 ballen naar Schotland geëxporteerd. Hoewel het spel daar nooit erg populair is geweest is het daar blijven bestaan ná 1700 toen het hier, na eeuwen populariteit, plotseling geheel uitstierf. Omstreeks 1725 is in Nederland wel een 'mini'-versie van het oude colf-spel ontstaan. Dit is Kolf zoals het ook nu nog in Noord Holland en de stad Utrecht wordt gespeeld.

Omstreeks 1750 zijn er in Schotland 6 (en in Londen één) gezelschappen van vrijmetselaren ontstaan, die het daar verder ontwikkelde golf-spel hebben geperfectioneerd. Zij beschouwden het niet zozeer als een belangrijke sport, doch meer als een gezonde lichaamsbeweging om hun eetlust op de wekken voor de copieuze ceremoniele maaltijden die er op volgden. Het deelnemen aan die maaltijden was belangrijker dan het deelnemen aan de wedstrijden. Die 7 verenigingen hebben tussen 1750 en 1800 nooit meer dan 500 leden in totaal gehad. Zij hebben het spel de 19e eeuw in gebracht. Van 1830 af begint dan de gigantische groei van golf uit Schotland en Engeland totdat het nú met 48½ miljoen geregistreerde beoefenaren-en waarschijnlijk meer dan dat aantal niet-geregistreerde-'s werelds grootste sport is geworden.

Wat Nederland betreft komt de golf-sport uit Schotland terug in 1890 in Den Haag. Het was, zoals bij vrijwel iedere andere sport, te danken aan een particulier initiatief. In 1893 wordt als eerste golfclub in Nederland dan de Haagsche Golf Club opgericht. In 1981 zijn er 26 gewone en 6 buitengewone leden van de, in 1914 opgerichte, Nederlandse Golf Federatie, spelende gedeeltelijk un eigen en-sinds 1970-gedeeltelijk ook op openbare golfbanen. Het aantal golfers ligt bij 14000 en neemt jaarlijks met 10% toe. De laatste jaren zelfs sneller dan dat.

In België kan de Koninklijke Antwerpse Golf Club van 1888 er zich op beroemen het golf-spel weer op gang te hebben gebracht. De Koninklijke Belgische Golf Federatie omvat thans 14 clubs met 7300 leden. In beide landen bestaat een nationaal plan voor de toekomstige ontwikkeling van golf en in beide landen geniet het spel de actieve belangstelling van de koningshuizen.

Tot besluit twee historische aantekeningen:

in 1981 vierde de Kolf-club 'Utrecht', spelende in het St. Eloyen Gasthuis te Utrecht, zijn 250 jarig bestaan.

Op 26 december 1997 zal het 700 jaar geleden zijn dat rondom het dorp Loenen aan de Vecht Nederlandse eerste aanwijsbare golf-wedstrijd werd gespeeld over een baan van 4 holes samen 4500 meter lang die ook nu nog is te vinden.

De uitslag? We kennen hem niet, maar gezien de experimenten uitgevoerd met de hputen ballen van toen en de bijbehorende stokken, zal hij bij de 70 slagen(bruto!)gelegen hebben.

Bijschriften bij de foto's:

(1)

Vier koppen van colf-stokken van omstreeks 1600 opgegraven te Amsterdam. Rechts een mannen- en jongens- en een kinder-model. Een houten colf-bal uit 1589 eveneens in Amsterdam opgegraven. Een moderne golfbal ter vergelijking van de grootte.

(2)

2 colfspelers in de 'rough' in Rome in 1622. Hoogstwaarschijnlijk waren dit Bartholomeus Breenbergh (oud 22 jaar, links) en Paul Bril (oud 68 jaar, rechts). Zij hadden hun stokken en ballen uit de Lage Landen naar Rome meegenomen. Fragment van een gewassen pentekening van Cornelis Poelenburgh.

2291 Lemoyne 1622

